

Mindazok a jóbarátok és ismerősök, művészetének hódolói, akik azon a hópelyhes decemberi délutánon a gyulai románvárosi temető kápolnája előtt kalaplevéve körülállták Kohán György koporsóját — mindazok elgondolkodhattak a művészsors fölött. A Koháné — az volt. Jellegetesen az. Magyar. Indult a gyulavári uradalmi kovácsműhelyből, hogy életműve elismeréseként kabátja hajtókáján a Kossuth-díj babérkoszorús jelvényével feküdhessen a ravatalon. Ötvenhat évet tartalmazott ez a bezárt kör, ötvenhat évet, de milyet...

Élete — rövid párizsi tartózkodását leszámítva — csaknem egy bűvös háromszögben telt el:

Hódmezővásárhely—Budapest—Gyula. Nyugtalan természete vándoroltatta folyton e városok között: a szülők kimondhatatlan szeretetét és tiszteletét jelentette Gyula, a munkáját, az alkotását Hódmezővásárhely, a végső anyagi megrekedtségből a kiutat Budapest.

Megnyugvást csak azokban a kora hajnali és délelőtti órákban talált, amikor a vászon előtt állt és szinte vad

mozdulatokkal lökte fel arra a festéket, hogy harmonikus színek és feszülő formák bontakozzanak majd ki a foltokból. Megnyugvást írtam? Talán tévedtem. Nagyon jellemző rá, amit egy — a feleségemhez írt — magánlevelében (1963. IX. 29.) így fogalmazott meg: „Nagy depresszió mentem keresztül, de dolgoztam a magam gyötrelmére és örömére”. Ezek a fogalmak — depresszió, gyötrellem, öröm — elválaszthatatlanok Kohán Györgytől. Egész életének útítársai voltak. Volt bőven oka a depresszióra, amikor sikertelenség, az elismerés hiánya és mérhetetlen anyagi gondok kísérték évtizedeken át, vulkanikus indulatok feltörése okozta gyötrellem munka közben és a mindenkor mesterségesen palástolt örömrézt, ha egy-egy alkotása elismerést váltott ki szűkebb vagy tágabb közösségben. Ilyen volt, nem tehetett róla.

Divatos szóval élve Kohán György is a „nehéz emberek” kategóriájába tartozott. Magányos volt és bizalmatlan. A magyar fasizmus beköszöntéséig a „műverem” polgári baloldali társaságában jól érezte magát, a fasizmus évei kegyetlenül megviselték. Ekkor készült el élete egyik nagy műve, mondhatnánk politikai hitvallása, „A háború emléke”, amely a magyar freskőfestészet egyik legmonumentálisabb alkotása lett volna, ha — falat kap. Nem kapott! Közvetlenül az operáció előtt még azt latolgatta egy gyulai sörös délutánon, hogy öt színben vagy csak fehér-feketében kellene a falra fölraakni. A fehér-fekete izgatta inkább. Az elmulasztott lehetőség — vádol, az elmulasztott lehetőség — szegényebbé tette képzőművészetünket, a fal hiánya — az alkotóra is ránehezedett.

